

УДК 37.037

DOI: <https://doi.org/10.33216/2220-6310/2023-106-2-168-193>

ДУХОВНІСТЬ ОСОБИСТОСТІ У СВІТЛІ ЗНАННЯ, РИТОРИЧНИХ ОБРАЗІВ ЧАСУ ТА ОПАНУВАННЯ ВЛАСНОГО МАЙБУТНЬОГО. ЧАСТИНА I. ОСВІТА – ДЕРЖАВА – УПРАВЛІННЯ – СВІТ ПРОЄКТІВ

Ю. І. Сватко

ORCID 0000-0002-5475-7178

Стаття – перша з двох частин нового авторського дослідження, присвяченого проблемі духовності в її філософському, освітньому, комунікативному, риторичному та управлінському вимірах. Вона продовжує двадцятирічну серію публікацій автора з питань духовності, освіти, комунікативних засад управління (в тому числі project management) і влади. В ній використано матеріали лекційного курсу автора «Практична риторика і управління комунікацією».

В Преамбулі першої частини статті розглянуто проблему визначення предмета дослідження, коли річ, поставлена у знаттєве відношення, або смислово співвіднесена із собою, ідентифікується у своїй ідеї як справжній символ самої себе.

В розділі I запропоновані визначення духовності як осяяння людської особистості Духом Святим, отже, освіченої самосвідомості, освіти – як самоідентифікації особистості у її справжності (= домірності) через знання, отже, особистої комунікації щодо управління життям. Уточнено роль світської держави в забезпеченні права на освіту і державного управління як моделі виховання духовно зрілої особистості.

В розділі II представлено авторську концепцію риторичної «аксіоматики Арістотеля», доповнену аксіоматикою розподілу часу в сфері імовірнісного знання, проєктної діяльності – як діяльності з приводу оволодіння майбутнім, дієвців проєктної діяльності та проєктного мовлення. Визначено типи проєктного прогнозування, проєкт – як імовірну знаттєву схему майбуття, управління – як владну комунікацію щодо особистісного оволодіння майбутнім та владу – як реалізацію права на управління.

В Епілогу підбито попередні підсумки дослідження в його першій частині та на тлі його загальної проблематики.

Ключові слова: духовність, особистість, дух; освіта, навчання, виховання; смисл, цінності, чесноти; комунікація, управління, влада,

держава; діяльність, час, майбуття, прогнозування, проєкт; консультант, аналітик, експерт, виконавець, управлінець; самосвідомість, мова, практична риторика, риторична «каксіоматика Арістотеля»; Європа.

ПРЕАМБУЛА: НА ШЛЯХУ ДО ВИХІДНИХ ВИЗНАЧЕНЬ

*Натомість що ж таке сутність речей?
Що таке річ, власне сама річ, те в речі, що
не звідне ні на що інше, ні на жодну іншу
річ, що є тільки вона сама, найсаміша – і
ніщо інше?*

(Лосев, 1994, с. 300)¹

Будь-яка розмова про духовність особистості² врешті наштовхується – має наштовхнутися! – на питання її, особистості, духовних кордонів. Або, мовою математики, – *границь*, цілісність яких означає *безпеку* для того, що вони боронять і стережуть.

Це не дивно.

Речі як ціле й узагалі визначаються/вбезпечуються саме на/у своїх – передусім смислових – границях. Поза тих границь ми маємо справу вже із зовсім іншими речами. Власне, логічна операція визначення – це і є своєрідне смислове «окордонення» *resp.* обмежування і водночас обмеження речі аж до її онтологічної справжності. Тобто у визначенні ми подумки досягаємо справжнього «кінця речі» ба навіть «кінця світу (речей)». У цій своєрідній «точці правди» смисл речі чи смисл світу увиразнюється для всього іншого, в тому числі для їхніх власних складників, саме *як такий*, а не інакший.

Відтак для думки у принципі не важливі *фактичні* розмір, колір, вага *etc.* речей самі по собі, а важливо, що *смисл* речі мовби «вбирає» в себе, або зроджує (в філософському сенсі – постулює, визначає, забезпечує), всю цю її фактичну розмірність, кольоровість чи вагу. Тож фактичність тут неначе «збігається» з напруженим, «вагітним» нею смислом. Причому збігається не фактично, а саме ідеально, точніше, *символічно*. Це є синтез смислу й

¹ Всі цитовані переклади в тексті статті, крім їхніх наявних – і при цьому задовільних для автора – україномовних версій, здійснені самим автором і належать виключно йому.

² Далі в моїй двочастинній розвідці йтиметься саме про неї та її суттєві зв'язки з особистісним виміром життя і часом, а також з освітою, комунікацією, державою, управлінням, владою і риторикою проблем. Зазначу, що на вітчизняних теренах тему духовності з 2010-х рр. із гідною поваги наполегливістю досліджують мої колеги з кафедри ЮНЕСКО «Духовно-культурні цінності виховання та освіти» у Східноукраїнському національному університеті імені Володимира Даля, заснованої 2009 р. за ініціативою академіка НАПН України Г. П. Шевченко.

осмислюваного ним факту – двох об'єднаних в одне ціле «половинок» єдиної за своєю суттю речі³. Синтез, здійснений засобами самого смислу. В розумі.

Ось так річ, долаючи ентропію, або невизначеність, під орудою власного очільника-смислу⁴, постає справжнім **СИМВОЛОМ** самої себе.

Але не лише себе.

Отриманий символізм має принаймні *потрійну природу*. На додачу до символізації самої речі то ще й символ її керованості з боку смислу і разом – її напруженого спілкування (= розумно-виразного *resp.* усвідомленого, співвіднесення) з ним в аспекті впізнавання *resp.* «отямлення» речовини й увиразнення, або йменування, суті⁵. І тоді, скажімо, конкретна ручка може бути чорною або червоною, пластиковою чи металевою, великою чи малою й узагалі будь-якою, та незалежно від цього лишатися саме ручкою, у *принципі* ручкою – інструментом для писання чорнилами на папері/іншій відповідній поверхні із залишенням осмислених письмових знаків-слідів. Ручкою, а не олівцем чи указкою, хай би як ми її практично не використовували в побуті⁶.

Нерозуміння цієї вихідної передумови правильної, отже, ефективної «праці розуму» зазвичай призводить до логічної помилки *ignoratio elenchi* – *відступу від тези/теми*. З нею у класичній риторичі здавна пов'язують паличку-стукалочку всіх студентів, яким не поталанило з екзаменаційним квитком, – риторичний виверт під назвою «підміна теми». Тож будь-яке дослідження варто починати з попереднього визначення його предмета, що передбачає, як неодмінно зауважив би Платон, справжнє «полювання на смисл». Вправно завершити його означає надійно обмежити плин речовини непорушними кордонами смислу. Так виглядає омріяне зниження ентропії. І

³ Пор. давньогр. *συνβάλλω* – букв. 'скидати в одне місце'.

⁴ За цією формулою вгадуються знамениті інтуїції «найбожественішого з [усього] явленого – *ὅτι εἶναι τῶν φαινομένων θεότατον*» (Aristotle, 1935, p. 162 [ЛІХ, 1074b 16]) – світового Розуму-Нуса, головного космічного рабовласника античної доби, справжнього повелителя тіла-раба, рясно розсипани по XII книзі «Метафізики» Арістотеля, чи не менш знамениті інтуїції розуму-вождя на початку «Платонові теології» Прокла (Прокл, 2001, с. 11 [І 11, 9]).

⁵ Тож, коли ми відповідно до запропонованого в розділі III епіграфу (див. далі) прагнемо засобами «керування і комунікації» – хай би що під цими термінами не розумів сам Н. Вінер, один із визнаних «батьків» кібернетики, – подолати трагічний безлад буття, нам залишається тільки наслідувати цю очевидну для серйозної філософської думки онтологію речі та діалектику смислу.

⁶ Пор.: «Визначити означає залишити її (річ: *Ю. С.*) наодинці *resp.* співвіднести з самою собою – і тим доконечно обмежувати її щодо власної буттєвої історії, а ту історію – щодо неї» (Сватко, 2019, с. 43). Див. там само стилі нотатки із загальної, сказати б, «філософії визначення» (Сватко, 2019, с. 43–45). Див. також (Сватко, 2013, с. 4).

саме ним я опікуватимусь надалі в першій частині цього дослідження, міркуючи про людську духовність в її прямих/опосередкованих стосунках з особистісним виміром життя, знанням, часом, освітою та державою – конституційним духовним керманічем і гарантом реалізації права на освіту.

І. ЧАС ЗБИРАТИ ПАЗЛ: ДУХОВНІСТЬ – ЗНАННЯ – ОСОБИСТІСТЬ – ОСВІТА – ДЕРЖАВА

ΑΘ. κεφάλαιον δὴ παιδείας λέγομεν τὴν ὀρθὴν τροφήν.
(Πλάτων, 1903а, р. 643 [A 643c-d])⁷

При першому ж підході до спроби визначити духовність людської особистості сам предмет визначення, сяк чи так представлений у безлічі його персональних образів і носіїв, отже, зрозумілий передусім у своїм наявним стані, як і все на цій землі, власне – у світовім поцейбіччі, постає величиною плинною, неостаточною і відтак принципово скінченною, або *відносною*. Його нелегко віддиференціювати від самої історії його носійства та осягання, де він увиразнений на тлі становлення різноманітних практик релігійного життя, розумних громадянських звичаїв, моральних приписів, чеснот чи інтелігентських мрій із приводу достоїнства і призначення людини. Саме про такі складнощі свідчить суперечлива купа натхненних визначень духовності, що мирно куняють на сторінках сучасної гуманітаристики.

З іншого боку, ці конкретні – часто конкурентні! – прояви і визначення людської духовності донині скріплені єдиним ім'ям, і окремішні, часткові (отже, завжди *чужі*!) духовності самі по собі не здатні підмінити собою **ціле** – «нічию», тобто вільну від будь-яких приватних зазіхань духовність як *таку*. Натомість геть усі вони тримається нею як спільним смисловим началом (*principium*), що нагадує про їхню справжню причину. Це зрештою й робить духовність як таку самостійною смисловою величиною⁸. Тож вона ніяк не є простою механічною сумою окремих, звідних одна на іншу і тому взаємозалежних у своїй лише частковій визначеності «духовностей».

[Так само стоїть справа з будь-якою звичайною річчю – скажімо, з двійкою. За своєю числовою природою та зовсім не має символізувати саме

⁷ «– Афінянин. Найголовнішим у навчанні ми визнаємо належне виховання...» (Платон. Держава – *НОМОІ*).

⁸ Див. думку Прокла у трактаті «Першозасади теології», ΣΤΟΙΧΕΙΩΣΙΣ ΘΕΟΛΟΓΙΚΗ, щодо такого цілого, яке «також і передусє часткам, передіснуючи у причині – καὶ ὅλον ἐκείνο πρὸ τῶν μερῶν λέγομεν τὸ ἐν τῷ αἰτίῳ προὔπoσταν» (Πρόκλος ὁ Διάδοχος, 1963, р. 64 [67]).
Додам: і обертаючись на безпосередню причину для всіх своїх складників.

певну, конкретну парність: пару цих ось олівців, помаранчів чи віслюків⁹. Як ціле вона логічно передує всім своїм фактичним «часткам», отже, гіпотетично (сміслово) передбачає їх і будь-яке «інше» щодо них – хоча б і нас із тобою, люб'язний читачу, тих, хто мислить і визначає її. А інакше справді довелось б, складаючи дві пари речей у четвірку, «зводити олівці на помаранчі» (див. раніше) за невідомими жодній науці спільними фактичними ознаками або, мислячи духовність, убачати не її саму, а себе – в ній, і тим гарантовано втрачати її як окремий самостійний предмет для думки.]

Врешті, це й означає «поставити річ у знаттєве відношення, упредметнити її для неї самої» (Сватко, 2019, с. 43) – надати їй можливість зустрітись із собою в думці, конкретніше – в тій чітко окресленій предметності смислу, що називається **знанням**¹⁰, Або – *співвіднесенням*: речі – з її власним смислом¹¹. І результат такого співвіднесення, де річ у розумі зустрічається із самою собою раз і назавжди, «в аспекті миттєвого збування геть усієї своєї історії», має назву **ідея** (там само, с. 45).

Отож, речі з їхньою фактичною плінністю й мінливістю врешті-решт обмежені у своїх розумних (само)визначаннях певним – і вже зовсім не відносним, не фактичним, взагалі не речовинним, а цілком ідеальним виміром. Своєю чергою, його власна гранична «вимірюваність» визначається для нас самими абсолютними засадами життя, по-різному «озвученими» в різні культурно-історичні епохи з огляду на різне – те чи інше – «історичне розуміння **Абсолюту**» (Сватко, 2020, с. 34)¹². Тож ідеальний вимір речі гранично заданий для неї безвідносним *resp.* незалежним від будь-яких часово-просторових обмежень і тому вічним, справді трансцендентним «зразком» (давньогр. *παράδειγμα*). Що ж до духовності відносної, земної, власне – людської, особистості, то, повертаючись до неї, ми маємо прямо зауважити: цю складову людського існування цілком визначає причетність до Абсолютної Особи в усій повноті

⁹ Той, хто не розуміє цього, ніколи не навчиться рахувати, адже він буде приречений замість лічби як смислових операцій із числом як таким (хоча б і з числом «2») постійно порівнювати двійку олівців з двійкою помаранчів або вбачати в останніх пару підозріло круглих жовтогогарячих віслюків із веселими зеленими хвостиками.

¹⁰ Пор.: «... знання є, за вченням Платона, спрямованість на предмет» (Лосев, 1993, с. 332).

¹¹ Тим *упредметненням* смислом, де вже нікого й нічого, крім самої речі *resp.* «предмета думки», нема. Саме про це колись здогадався Сократ у Платоновім «Харміді», на тисячоліття вперед визначивши **ЗНАННЯ** як смислове *самоспіввіднесення* (Лосев, 1993, с. 326), коли речі в їхніх потенціях спрямовані «*αὐτὰ πρὸς αὐτὰ* – «на самих себе» (Πλάτων, 1903с, р. 169^[169а]).

¹² Див. у зв'язку з цим разом із цитованою працею давно статтю автора «Принцип “Подивись на Абсолют!”» як загальнометодологічна засада сучасного історико-філософського дослідження» (Сватко, 2007, с. 3–10).

Її самоусвідомлення, самоототожнення і, таким чином, самовтілення, отже – самовизначення.

Ось така Абсолютна Особа, тільки взята тут не як цілокупна Особистість в аспекті *втілення*, чи носійства, всієї Своєї Самосвідомості, а як та ж таки Особистість, але в аспекті передбаченого тим утіленням (= Боговтіленням) власного Самовизначення *resp.* Самобутності, точніше, Самоусвідомлення як передумови будь-якого точного Самовтілення, – так ось, розглянута в цім спеціальнім, «свідоміснім», аспекті, Вона обертається **Духом**. Або скажемо ще певніше. У християнській традиції, де і коли за Середніх віків народжується саме осягання особистісного виміру *творіння*, тварного світу, що тією чи іншою мірою відповідає – має відповідати! – своєму Творцю, християнському Богові, як Абсолютній Особі¹³, цей Дух і Собі є персональним Ликом Божим. Справжнім Святим Духом¹⁴. Тож **духовність людини** є нічим іншим, як *осяганням людської особистості Духом Святим* (Сватко, 2015а, с. 174; 2017а, с. 246).

Це визначення свого часу видалося автору граничним – і водночас робочим. Утім, зараз воно потребує додаткового коментаря. Адже що таке це «осягання»? Те дивовижне «осягання», завдяки якому особистість тільки і спроможна долучитися до власного ствердження, чи субстанціалізації, у вічності? Або, мовою християнського міфу, – до *спасіння*. [За це у світовім поцейбіччі має відповідати – і кінець кінцем відповідає – релігія й Церква.]

Наведемо необхідний лад у цьому питанні.

Якщо уважно придивитися до ключового для християнської ери феномену **праведності**, тобто того *духовного*, або, мовою Середньовіччя, *священного*¹⁵, «шляху вдосконалення християнина» (Сватко, 2020, с. 47), «кінцева мета якого – дотягнутися до небес» (Сватко, 2022, с. 78–79)¹⁶, нам неважко буде углядіти його визначальний стрижень. То є вертикальна, наскрізна вісь, що, натомість, не прямо, а східчасто відцентровує всю цю життєву навігацію знизу догори.

Можливо, в найліпшому пугівнику на цьому героїчному шляху, трактаті Діонісія Ареопагіта «Щодо небесної ієрархії – *ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΟΥΡΑΝΙΑΣ ΕΡΑΧΙΣ*», згадана вісь постає віссю духовної ієрархії, власне –

¹³ Див. докладніше про цю революційну подію в історії світу в (Сватко, 2020).

¹⁴ Див. давньогр. *ἅγιος* – букв. «чистий», або найперше саме «святий».

¹⁵ Про синонімію «духовного» (*sacri*) і «священного» (*spirit[u]ale*), що виникла ще за часів перших учителів Церкви, які напружено осмислювали феномен біблійної «ліствиці Якова», – див. у моїй статті «Культурно-символічна картина світу латинського християнського Середньовіччя: власне культурний вимір. Частина І» (Сватко, 2022).

¹⁶ Власне, «мовою християнського міфу, – *спастися*» (Сватко, 2022, с. 79).

ієрархії святості. У занебесних верхів'ях вона має за початок принципово надієрархічну «троїчку Одиницю»¹⁷. Це звідти людина прикликає «Ісуса, “Отче світло – *τοῦ Πατρὸς τῶν φώτων*”, свого Просвітника, через Якого ми отримали доступ до “первісносвітлого Отця – *τὸν ἀρχίφωτον Πατέρα*»» (Сватко, 2022, с. 83)¹⁸. І це звідти проливається небесна *ієрархія світла*.

То є світло просвіти-спасіння. Воно струменіє з дев'яти «небесних сутностей, *τὰς οὐρανίους οὐσίας*» (*ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΤΟΥ ΑΡΕΟΠΑΓΙΤΟΥ*, 1997, р. 56 [ε' 2]), ангельської природи під орудою «надсвітових престолів (*τῶν ὑπερκοσμικῶν θρόνων*), освітлених світлодатком Божественної Мудрості херувимів (*τῶν χερουβίμ*) і вогнесвітлх серафимів (*τῶν σεραφίμ*)» (Сватко, 2022, с. 83). Та світлова ієрархія продовжується наслідувальною, отже, символічною, за причетністю, ієрархією церковної *освіти*, чії «чини»: єпископи, священники, диякони – різною мірою долучені «до небесного світла Божественної Мудрості через таїнство просвіти і знання» (там само). Нарешті, її, ієрархії, розумним і так само символічним, наслідувальним завершенням виявляється й наступна конструкція – «ієрархія *освічуваних* нею “чинів”» (там само): ченців – «священного люду» (ієролаїків) – оглашених.

Дивляючись у цей дивовижний, освітлений абсолютним виміром життя *resp.* виміром Абсолютного Життя «продукт» людського духу, ми можемо тепер точніше відповісти на запитання, яке раніше спровокувало ці кілька авторських «слів убик»: «Що це за осяння, з яким ми – услід великої святооцівської традиції – прямо пов'язали людську духовність?».

Суть відповіді полягає ось у чім: тут ідеться про небесне світло спасіння – і, як ми бачили, воно щойно постало *світлом просвіти і знання*.

Освітлюючи особу християнина, тобто повертаючи (долучаючи) людину до її спасенної справжності, це світло творить священне таїнство **освіти** – принципово особистісне «таїнство самовизначення в Богоуподібненні». Або – сучаснішою мовою: таїнство «самоідентифікації особистості через... знання» (там само). Підкреслимо: через істинне знання,

¹⁷ Тут варто пригадати, що саме слово «ієрархія» містить дві складові. Пор. давньогр. *ἱερός* – 'священний' + *ἀρχή* – 'влада'. Отож, тут мається на увазі упокорення людської особистості Божій владі. Передусім упокорення в душі – як звільнення від земного, грішного безладу поснулої самосвідомості, коли «через Богопризволене уподібнення тут-світу Богові все поцейбиччя... структурується *вертикально* за смыслом та *ієрархічно-ступенево* – за фактом, в порядку субстанційного втілення цього смыслу» (Сватко, 2022, с. 81).

¹⁸ Я цитую тут Ареопাগіта за (*ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΤΟΥ ΑΡΕΟΠΑΓΙΤΟΥ*, 1997, р. 2 [Α' 2]).

затребуване істинною – «ноюю», духовною – людиною Бл. Августина¹⁹ задля істинного повертання до власної – втраченої в минувшині гріхопадіння, кредитованої сьогоденню перед лицем майбутнього і прямо заповіданої в самому майбутті – *справжності*.

Таким чином, освіта як така за своєю суттю виявляється необхідною передумовою особистісного «життя у справжності». Адже перш ніж жити «за знанням» (і всупереч нинішньому тренду «жити поза знанням»), нам, утім, як і всьому, що саме по собі не є знанням, а є у кращім разі його частковим носієм, «потрібно ще якось спеціально долучитися до знання: чи то в аспекті *співвіднесення* з ним, як це, за Платоном, притаманне самому знанню, чи то в аспекті власної **покладальності** щодо нього, власного розумного народження *resp.* освіти на його світлому тлі, як це личить життю, чи то, нарешті, в аспекті власної **визначеності-самоспричиненості** – як справжнього **синтезу** знання і життя. В цілому ж скажу більш певно: для початку знання обов'язково треба бодай спробувати **зрозуміти** *resp.* **засвоїти**» (Сватко, 2015b, с. 5). Засвоїти – чи, інакше мовлячи, зробити своїм. Ось таке розумно втілене на його носії знання й називається **розумінням**. У розумінні, у принциповій безлічі наших розумінь, ми ж бо завжди «маємо справу не з самим чистим знанням в аспекті його самовиразу-саморозуміння, а зі знанням саме “чийсь” і “чогось”, яке відстоїть від чистого знання “на відстань” його власного – іншого щодо знання як такого – носія» (там само).

Відлунням – хай не завжди осмисленим – цього давнього, правильного, розуміння освіти є (має бути!) *світська* освіта. Але – за трьох головних умов:

1) за наявності в ній **моменту пам'яті** – як пам'яті про вміння вимірювати *земне*, відносне знання, *явлюване* (*revelabile*) людині у світлі природного розуму, *lumine naturalis rationis*, на природних шляхах пізнання, знанням *небесним* і безвідносним *resp.* вічним, що переважає людські можливості, проте *явлене* (*revelatum*) людині як необхідне благо у справі спасіння (= збування справжності) цілком дивовижним чином, а саме у світлі Божественного Об'явлення, *lumine divinae revelationis*²⁰ (Sanctus Thomas Aquinas, 2006, р. 3–4 [р. 1, q. 1, a. 2, Resp.]; Gilson, 1942, р. 17–35)²¹;

¹⁹ Нагадаю: Гіппонезу у трактаті *De vera religione*, «Про істинну релігію» (S. Aurelius Augustinus Hippoensis, 1845, р. 143 [XXVI 48–49]), «розрізняє того, кого він, слідом за апостолом Павлом (Рим., VI, 6), називає *vetus homo, et exterior, et terrenus* – «людиною ветхою, зовнішньою й земною»... а з іншого боку, того, хто йменується *novus homo, et interior, et caelestis* – «ноюю, внутрішньою (*resp.* духовною: Ю. С.) і небесною людиною» (Сватко, 2020, с. 40).

²⁰ А інакше як мислити *L'ancestralité* – «Пращурність» за-історії в (Meillassoux, 2006, р. 13)?

²¹ Див. докладніше у (Сватко, 2020, с. 39).

2) за наявності тут **моменту виховання** – як практик спілкування щодо самоотождентності *resp.* народження особистості через знання, або освітніх практик синтезу знання і життя в *софії-мудрості*, шляхом пешчення **чеснот**, причетних до абсолютного виміру буття²², а найперше – до *справедливості*, де особистість увиразнюється у власній справжності, що кардинально відрізняє освіту від *навчання* як сяк чи так – і навіть суто прагматично – осмисленого, часто – механічного для особистості процесу оволодіння знаннями²³;

3) за наявності в освіті **моменту майбутнього** й узагалі *орієнтації на майбутнє*, адже в особистісному²⁴, отже, мірою самобутньому і принципово новому світі історії «після гріхопадіння»²⁵ з його незворотною «стрілою

²² Нагадаю: виховання у знанні «перетворює саме знання на розумний **ОБРАЗ ЖИТТЯ** (= *disciplina vivenda*)», і тоді освіта «постає як інструмент **ПЕДАГОГІКИ**» (Сватко, 2015а, с. 180).

²³ З цієї точки зору вельми символічним є один відомий текст, що став спусковим гачком для моделей «освіти заради XXI віку». [*Саме він заклав підвалини двох глобальних проєктів ЮНЕСКО: «Освіта для всіх» (2000-2015) і «План дії у галузі сталого розвитку на період до 2030 р. Мета 4 “Освіта”*]. Йдеться про доповідь Міжнародної комісії з освіти для XXI ст. під головуванням Жака Делора. Цей текст, що готувався «Комісією Делора» на замовлення ЮНЕСКО, отримав назву, яку наші освітяни перекладають приблизно так: «Освіта: потаєний скарб». Проте насправді вихідний англійський текст має іншу назву, «*Learning: The Treasure Within*», де замість терміна «освіта», *education*, показово використано термін «навчання», *learning* (*Learning: The Treasure Within...*, 1996). Тож, коли сучасні освітні концепції замість того, щоб нагадувати про *виховання*, що невід’ємну складову освіти як такої, з підозрою наполегливістю підмінюють освіту *навчанням* і тим самим знімають із порядку денного проблему виховання як таку, їхні надто ідеологізовані автори геть забувають один давній сюжет. Його було відтворено в бесіді між Афінянином і Клінієм – персонажами підсумкового для Платона діалогу «Закони». Почавши з твердження про найважливішу роль належного виховання у процесі навчання (див. наш епіграф до розділу), Афінянин далі слушно промовляє: «*την δὴ πρός ἀρετὴν ἐκ παιδῶν παιδείαν* – адже це виховання змалку веде нас до добродесності», тож завдяки вихованню в державі «з’являються справні громадяни» (*τοῦ πολίτην γενέσθαι τέλειον*), тобто ті, хто вмє «*ἄρχειν τε καὶ ἄρχεσθαι ἐπιτάξιμενον μετὰ δίκης*» – і владарювати, і користися відповідно до справедливості» (Πλάτων, 1903а, р. 643 [а 643ε]). Див. про це у (Сватко, 2011, с. 246–256).

²⁴ Після досвіду Боговтілення, де християнський Бог постав для світу Абсолютною Особою.

²⁵ Адже особистість як утілена самосвідомість не лише є, але й так чи інакше сама знає, *ким* вона є. Тож її буття завжди так чи інакше є самоусвідомленим, а тому – *само-бутнім*. Це й надає особистості надзвичайно гострої *новизни*. Зазначену особливості чудово проілюстровано в першому ж абзаці «прототипічного» роману Г. Г. Маркеса «*Cien años de soledad* – Сто років самоти». Пор.: «*El mundo era tan reciente, que muchas cosas carecían de nombre, y para mencionarlas había que señalarlas con el dedo* – Світ був таким новим [недавнішим], що багатьом речам бракувало назви, і при згадці доводилося показувати на них пальцем» (Márquez, 2022, р. 5).

часу»²⁶ майбуття і є той шуканий «простір часу», де людська особистість має шанс зустрітися з власною справжністю, буквально *народитися у справжності* завдяки освіті й тим досягти своєї відносної, земної, мети – прожити *власне* життя перед лицем мети небесної – прожити *власне* життя *праведно*.

Так, на мою думку, мають виглядати загальнофілософські контури проекту освіти для ХХІ ст. у границях того, що вартує самої назви «освіта».

Оскільки ж ми сьогодні живемо наприкінці власне особистісного Світу Людини²⁷, а для особистості²⁸ в її вихідній *самобутності*, тобто як для носія принципової єдності знання і буття, нестерпне будь-яке «подвоєння», – так ось, за цих умов до чеснот, які традиційно були предметом виховної складової освіти²⁹, варто додати тут ті воістину «єднальні» чесноти, що їх мовою Середніх віків називали «богословськими», а саме віру, надію й любов. І справді, перетворюючи нейтральне щодо життя знання на *домірне* собі розуміння, особистість:

1) «не може не вірити в те, що вона знає, інакше знання взагалі не є *особистісно* актуальним *resp.* єдиним з нею самою знанням»;

2) «не може не сподіватися на те, що вона чинить розумно *resp.* правильно, тобто саме відповідно до того, що і як вона знає»;

3) «не може не любити те, що вона вчинила розумно» (Сватко, 2017а, с. 257), у задоволенні від збігу задуму і «результатів власних розумних (“правильних”) учинків і справ» (Сватко, 2014, с. 14).

З огляду на ці міркування три раніше наведені умови правильної «світської» освіти можна було б переформулювати в такий спосіб:

1) наявність віри у вічність власної справжності;

2) наявність надії на кінцеву зустріч із власною справжністю;

²⁶ Я відсилаю тут зацікавленого читача до знаменної для ХХ ст. здогадки сера Артура Еддінгтона про «стрілу часу», *time's arrow*. Ми знаходимо її у книзі «*The Nature of the Physical World – Природа фізичного світу*» (Eddington, 1929, р. 68). Ілля Пригожин правильно інтерпретує цю ідею в аспекті незворотності (*irreversibility*) часу та асиметрії минулого і майбутнього (*temporal asymmetry*). Він має на увазі принципову неповторність історичних **ПОДІЙ** як явищ чотиривимірного – і при цьому контингентного, отже, ймовірного – світу (Prigogine, Stengers, 1984, р. 239). Світу, в розумінні якого, таким чином, панують не фізичні, а статистичні закони.

²⁷ Див. докладніше про цей авторський концепт хоча б у (Сватко, 2015а, с. 239–255).

²⁸ Тим паче для особистості як подоби й вічного «боржника» Духа Святого (Святої отець Йоанн Златоустий, 1994, с. 657 [XIV 524]).

²⁹ Аналіз цих чеснот – у тому числі «розумних», «тілесних» і «привхідних» (Сватко, 2015а, с. 178–179), як їх представлено, наприклад, у «Риториці» Арістотеля, – не є предметом цієї статті.

3) наявність любові до власної справжності за її «правильного» *resp.* освіченого абсолютним виміром життя набуття.

Відтак освіта як розумна самоідентифікація *resp.* самоототожнення, або ще інакше – самоспілкування, особистості за посередництва знання насправді обертається цілком *особливим видом комунікацією*. То є комунікація з *приводу свідомого пошуку себе у знанні*³⁰. І – на завершення цього відтинку тексту сформулюємо вже остаточно, додавши на майбутнє одне особливе слівце, з яким нам надалі ще доведеться попрацювати: **освіта є особистісною комунікацією з приводу управління власним життям**.

Отож, ми щойно переконалися: саме в освіті³¹ врешті й за певних умов народжується і гартується **духовність**. [*Власне – освічена самосвідомість у тому сенсі, що представлено на попередніх сторінках.*] І якщо людина здобула справжню освіту, тобто пам'ятає про граничний вимір власної освіченості – символічне уподібнення Тому, Хто є вічним взірцевим Зразком для персоналізованого Його ласкою тварного, проте досі Божого світу, вона рухається у правильному напрямі. То є рух до *особистої справжності*.

Але який же вид комунікації та яке знання *resp.* «наука» особливо допомагає встановити на цім шляху необхідні «правила дорожнього руху»?

Уважніше придивившись до останнього з наших визначень освіти, ми, як я вже попереджав, угледімо нове для нас слівце. Це слово «**управління**» – і воно є ключем до шуканої відповіді. Так проблематика управління в її прямому, хай не надто очевидному для обивателя, зв'язку з освітою та освіченістю-духовністю виводить нас до нового повороту сюжету. І якщо світська особистість³² найповнішим чином збувається в *державі*, адже «*καὶ πρότερον δὲ τῆ φύσει πόλις ἢ οἰκία καὶ ἕκαστος ἡμῶν ἐστὶν* – первинним за природою порівняно з родинним господарством і кожним із нас є держава» (Aristóteles, 2018, р. 4 [A 11, 1253a 19–20])³³, а ця сама держава, здавна претендуючи на духовне поводитрство громадян, зазвичай виступає прямим гарантом

³⁰ Саме так її розуміла велика (прото)європейська традиція. І саме ця традиція нині відчутно здає позиції перед лицем навчання заради кар'єри або інфоциганства блогерів-креативів під оманливим гаслом «Університети померли!», оберненим до сучасного обслуговуючого класу – тих, кому нині запропоновано вельми небагатий життєвий вибір між охороною та обслугою.

³¹ Насправді байдуже, йдеться тут про різні рівні/етапи/ступені формальної, не- чи інформальної освіти: цей поділ освіти є інструментально-технологічним, а не власне смисловим.

³² А йтиметься надалі передусім про неї.

³³ І далі – як про те вже йшлося раніше: «... бо необхідно, щоб ціле передувало часткам – *τὸ γὰρ ὅλον πρότερον ἀναγκαῖον εἶναι τοῦ μέρους*» (Aristóteles, 2018, р. 4 [A 11, 1253a 20–21]).

реалізації права людини на освіту³⁴, нам не оминати тут суголосних питань державного управління.

Таким чином, освіта (навіть приватна), як ми щойно з'ясували, – це справа державної ваги, взагалі – справа державна. Натомість головного справою в самій державі від часів принаймні трьох Платонових діалогів: «Політик», «Держава» і «Закони», а також складним чином дотичної до них Стагіритової «Політики» – виявляється державне управління як таке. Воно не стільки шкільний предмет *навчання* громадян, скільки творчий предмет їхньої *освіти*. І це саме тому, що від часів норовистого учня Платона з лікарського роду Асклепіадів і вчителя Олександра Македонського під державним управлінням розуміють не так науку (*ἐπιστήμη*), як мистецтво (*τέχνη*). Адже, нагадаю, наука за доби античної класики мала справу зі специфічним, власне *науковим*, знанням – знанням, що «*ἐξ ἀνάγκης ἀρα ἔστι* – існує з необхідністю» (Aristóteles, 1999, с. 91 [З 3, 1139b 23–24]), незалежно від людини. А ось мистецтво – це про інше: про виникнення (*περὶ γένεσιν*) того, що поза споглядання чи то є, чи то ні. Отож – про людську ініціативу і творчість, *ποίησις* (там само, с. 92 [З 4, 1140a 11, 17])³⁵.

Із таких загальних міркувань народжується знамените античне вчення про високе *мистецтво мистецтв*, що владарює над усіма іншими творчими справами. Тож його називають справді «царським мистецтвом» (*βασιλική*), чи «мистецтвом державного управління, *πολιτική*» (Πλάτων, 1903b, р. 308 [308d]). І воно долучає нас передусім до знання про віднаходження балансу «щодо владарювання й упокорення спільноти – *οὓς ἔτεντο τοῦ τε ἄρχειν καὶ ἄρχεσθαι κοινούς*» (Πλάτων, 1903a, р. 684 [Г 684a, 3–4]). Того балансу, що кінець кінцем активує в державі її головну чесноту – *δίκη-справедливість*.

Таким чином, якщо «особистості з громадянством», бува, заманеться, розмістившись у певних державних кордонах, рушити шляхом духовного становлення до власної справжності у світлі істинної освіти, вона має – як не

³⁴ Щодо нинішніх зобов'язань і гарантій держав у галузі реалізації права на освіту як його дотримання, захисту і виконання (сприяння і забезпечення) з огляду на чотири визначальні характеристики сучасної освіти: наявність (*availability*), доступність (*accessibility*), прийнятність (*acceptability*) і адаптованість (*adaptability*) – див. докладніше у (Svatko, 2006, с. 4–21).

³⁵ Зазначу, що Платон визначає мистецтво державного управління як *творче знання* – знання, що добросовісно єднає людські стосунки серед «*φύσεως ἀνομοίων* – неподібних натур» (Πλάτων, 1903b, р. 310 [310d]). Тому він у відповідних контекстах часто користується терміном *ἐπιστήμη* як загальним для всієї сфери знання, маючи при цьому на увазі саме згадані конотації.

практично, то знатєво – долучитися до «царського мистецтва» управління. Освічуючись в ньому, така особистість тим самим опиняється у світському освітньому просторі держави³⁶, де, між іншим, мають бути представлені всі три раніше згадані нами необхідні умови виховання духовності, а саме:

1) віра у вічні засади власної справжності, що її повинна відображати в пам'яті громадянина ідея справедливості: «*ἡ δὲ δικαιοσύνη πολιτικόν: ἡ γὰρ δίκη πολιτικῆς κοινωνίας τάξις ἐστίν, ἡ δὲ δικαιοσύνη τοῦ δικαίου κρίσις* – справедливість приналежна державі, адже політичний лад [порядок] є навичкою до [такого] громадського життя, де справедливість має право на суд» (Aristóteles, 2018, p. 5 [A 12, 1253a 37–39]);

2) надія на зустріч із власним «збуванням у справжності», тобто, мовою античного грека, на існування задля досягання «*εὖ ζῆν* – благого *resp.* довершеного (буквально – цілковито повного: Ю.С.) життя» (там само, p. 3 [A 8, 1252b 30])³⁷;

3) любов до власної справжності, що пестить владу «*τὸν βασιλικόν... καὶ τὸν πολιτικόν*, царственного мужа – політика» (Πλάτων, 1903b, p. 311 [311c]), обернену до чеснот і злагоди співжиття, а також обмежену *resp.* визначену спільними для всіх громадян законами;

Так виглядає забезпечений «правильною» державою простір освіти.

Але як правильно зорієнтуватися в цьому просторі людському духові? Як йому не відхилитися від своєї наріжної «життєвої програми»? Де, в який спосіб намацувати вірну, а не оманливу стежку на своїх освітніх шляхах?

Цьому варто присвятити невеликий окремий розділ, який допоможе ліпше зорієнтуватися в наступній «порції» важливих для нас слів та ідей.

³⁶ Звісно, якщо ми маємо справу зі світською, а не теократичною державою – в цій останній діють інші «правила опису».

³⁷ Нагадаю: античне «благо» від початку не мало такого звичного для нас стійкого «морально-етичного» присмаку. Благо будь-якої речі означало передусім найповніше розкриття цієї речі в її життєвих проявах, інакше кажучи, її цільове визначення як зсередини – для себе самої, так і ззовні – для всіх інших. І справді, ось у автора в руках звичайна ручка. Чи є в мене сумніви, що це саме ручка? Ні, я щодня вдало користувався нею і жодного разу не помилився. Тоді це *блага* ручка. А мій стіл – це справді мій стіл? Теж ані сумнівів – повна віра в його реальність, адже у відповідь на запитання: «Який саме?», – я сміливо вказую пальцем і безпомилково стверджую: «Ось цей!». Тому і для мене, і для античного грека це *благий* стіл. Ця ручка і стіл є благами, бо щойно достеменно явили самих себе – і тим відбувся як *саме такі* речі. Отже – вочевидь утілили мету власного існування: бути ручкою чи столом.

**II. РИТОРИЧНА «АКСІОМАТИКА АРИСТОТЕЛЯ»
І ПРОБЛЕМА ОСОБИСТОГО ОВОЛОДІННЯ МАЙБУТТЯМ:
ПРОЄКТИ – УПРАВЛІННЯ – ВЛАДА**

In control and communication we are always fighting nature's tendency to degrade the organized and to destroy the meaningful; the tendency... for entropy to increase.

(Wiener, 1989, p. 17)³⁸

Отож, як і де в державі, в її ціннісній просторі особистісно орієнтованої освіти³⁹ гартується *людський дух*, це головне обійстя самосвідомості, власне – людська самосвідомість як справжній живий міф? Чи ще інакше – таке ціле, такий остаточний синтез *розуму, волі й почуття resp. самопочування* (Сватко, 2015а, с. 175–176), коли вже нічого неусвідомленого, нічого, що залишалося б поза такої геть свідомої, цілком *домірної* собі самості, нема?

Частково переформулюємо запитання.

Чим тут, у світлі освіти й під наглядом держави має просвітитися, і чого має навчитися людський дух, щоб його змужніння, це очікуване «змужніння духу», взагалі відбулося?

Попередня відповідь очевидна. Синтезуючи *освіту і навчання* засобами освіти, отже, виховання⁴⁰, та маючи за приклад виховний потенціал держави, людській особистості треба навчитися *професійно керувати* собою і світом в пошуках особистої справжності.

Керувати, але на підставі чого?

І тут можлива відповідь не викликає сумнівів: через «залучення принципів розумного пояснення життя» (Сватко, 2015а, с. 180).

Поглиблюючи цю відповідь *саме* в аспекті таких «принципів», я хотів би надалі продемонструвати певний «освітній мінімум», що в жоднім разі

³⁸ «Через керування і комунікацію ми повсякчас ведемо бій із природним порухом до деградації організованого та руйнування значущого – порухом... до зростання ентропії» (Норберт Вінер. Людське: призначення людини. Кібернетика і суспільство – *The Human Use of Human Beings: Cybernetics and Society*). Нарешті в нас з'являється слухна нагода протестувати інтуїцію Н. Вінера «на глибину».

³⁹ Цей ціннісний простір складається саме тому, що чесноти віри, надії та любові є тими «необхідними моментами загальної онтології особистості, в межах якої смисл знеособлений перетворюється на *особистісно* визначений смисл, або **ЦІННІСТЬ**» (Сватко, 2015а, с. 177).

⁴⁰ Адже освіту і навчання легко розрізнити саме за наявністю/відсутністю складника «**ВИХОВАННЯ**». Він урешті й забезпечує управління життям на підставі знання, тобто послідовну *професіоналізацію* життя в рамках суспільства грамотних.

прямо не дублює традиційні підручники з теорії та практики державного чи муніципального управління. Проте він зорієнтує нас у головному – вихідній логіці адміністрування і, таким чином, у розумінні, плануванні та оцінці дій державного, а потім і власного духовного організму. Якщо це дії правильні та ефективні, а держава справді обернена до реалізації своїх головних цілей (про що – трохи пізніше)⁴¹, можна сміливо розглядати таку державу як гідне обійстя і наставника для виховання людського духу в належних чеснотах, цьому «розумному *образі* особистості для іншого» (Сватко, 2015а, с. 180). Модель облаштування такого обійстя і стане продовженням першої частини нашої – загалом, нагадаю, двочастинної – розвідки.

А цей її етап є сенс присвятити загальним визначенням феноменів управління і влади (пам'ятаєш Прокла, люб'язний читачу: ціле як ідея речі – попереду його часток!), а також віднаходженню відповідних мови опису та інструменту для подальшого аналізу. Далі – покрокове – поговоримо про це.

Отож, спершу визначимося з головним: що таке управління?

І. Я спеціально розглядаю це питання в авторському – підготовленому і читаному мною в «Києво-Могилянській академії» – магістерському навчальному курсі «Практична риторика і управління комунікацією», а також у великій статті, присвяченій деяким риторичним образам часу⁴² і стратегіям оволодіння майбутнім, що саме зараз готується до друку в черговому випуску «Наукових записок НаУКМА» з філософії та релігієзнавства. Пов'язуючи управління й усю сферу владних рішень передусім з *ймовірнісним* виміром життя і взагалі з плінним світом матеріальних змін⁴³, я спираюся на відкриту мною і закріплену в відповідному терміносполученні так звану риторичну «аксіоматику Арістотеля» (Сватко, 2000).

Видобута з малого, десятирядкового фрагменту [А 4, 1359а 30–39] першої книги «Риторики» (Aristóteles, 2002, р. 15), вона не лише поділяє всю світову дійсність на сфери необхідності та ймовірності. Правильно пов'язуючи риторичне «мистецтво нарад» саме з останньою, цей фрагмент

⁴¹ Відразу обмовлюсь наперед: це має місце далеко не завжди, отже, мова тут саме про *модель*, а не її реальні втілення. Втім, хиби останніх тільки й можна визначити/виміряти завдяки таким смисловим моделям. В цьому й полягає цінність подібного смислового моделювання.

⁴² В загальному плані маються на увазі актуальні для практичної риторики часові образи 1) групового, або родового, людського життя (пор. архетипи поколінь); 2) ймовірнісного, або конвенційного (Яакко Гінтікка), знання; 3) людської діяльності з приводу оволодіння майбутнім як 4) діяльності *проектної*; 5) інтелектуалів –дієвців проектної діяльності; 6) влади і владного мовлення, а також 7) проблем.

⁴³ Нагадаю, що він відкрився античному генію завдяки старшим софістам ще в V ст. до Р. Х. (Сватко, 2014, с. 3–5).

чи не вперше у (прото)європейській культурі глибоко зонує й саму ймовірність. Так народжується Аристотелева відповідь на запитання: «Коли нам вмикати нашу риторичну вправність?» – його «аксіоматика» риторичного мовлення.

Я назвав би той *перший*, п'ятичленний, набір аксіом, а саме:

1) три «аксіоми розуму», «аксіому волі» й «аксіому почуття» (Сватко, 2014, с. 11–12) – «аксіоматикою вільної самосвідомості»⁴⁴. Без неї ніяк не вижити у наскрізь риторичному просторі ймовірності. Продовжена і розвинута в наступних дослідницьких «кроках» 2–5 уже без участі античного розумника, але на підставі його вихідних інтуїцій, та п'ятиходовою і на кожному «кроці» п'ятичленна аксіоматика в цей спосіб послідовно переосмислена мною в таких концептуальних побудовах:

2) п'ятичленна аксіоматика розподілу часу в сфері ймовірнісного *resp.* «конвенційного» знання: *три аксіоми* у сфері конвенційного знання як такого (знання щодо майбутнього з точки зору теперішнього, знання щодо теперішнього на тлі майбутнього, знання щодо минулого через майбутнє) – одна *аксіома* у сфері компетенцій, або знання щодо використання знання (знання щодо кордону між теперішнім і майбутнім), – одна *аксіома* у сфері знання щодо оволодіння майбутнім як граничного оволодіння собою (= знання щодо *саме* принципово досяжного кордону в самому майбутті);

3) аксіоматика проектної діяльності як діяльності з приводу оволодіння майбутнім: *три аксіоми* проектування як прогнозованого оволодіння майбутнім (оволодіння майбутнім у трьох режимах прогнозування: здогадність, ознаменування, прикметність) – *аксіома* виконання проекту (оволодіння майбутнім на підставі знання «прототипічної ситуації» – наявних обставин його досягання) – *аксіома* керування проектом (оволодіння майбутнім у режимі принципової досяжності);

4) аксіоматика інтелектуальних типів – дієців проектної діяльності: *три аксіоми* щодо проєктантів (розробники проекту: консультант, аналітик, експерт) – *аксіома* проєктувальника (виконавець проекту) – *аксіома* проєктного менеджера, чи управлінця (керівник проекту);

5) аксіоматика проєктного мовлення, або типів проектної комунікації: *три аксіоми* мовлення проєктантів (розробники проекту: консалтинг, аналіз, експертиза) – *аксіома* мовлення проєктувальника (виконавець проекту: ділове виконавство наказів і розпоряджень) – *аксіома* мовлення управлінця (керівник проекту: управління проектом).

⁴⁴ Мається на увазі свобода від строгої необхідності чистого смислу, того « $2 \times 2 = 4$ », з яким безглуздо сперечатися, бо там місце не риторичі – аподейктиці чи армійському наказу.

Як уже зазначалося, наведені конструкції – предмет авторського аналізу і коментаря в іншому тексті. Але з огляду на них тут і зараз на нас чекає цікаве відкриття – і завдяки йому можна відмовитися від звичних для різноманітних курсів із менеджменту визначень феномену управління через його відмітні ознаки чи перерахування функцій управлінця, а говорити далі по суті. Отже, виявляється, що **управління** є певним *типом комунікації*, і ним користується *керівник* проєкту. При цьому сам **проєкт** (не проєктну діяльність!) ми визначимо як 1) ймовірну 2) знаттєву 3) схему 4) майбутнього.

II. Тут виникає слушне подвійне запитання: чому управління як цілком специфічний тип комунікації у принципі доступне саме керівнику – і що забезпечує йому саму можливість керувати процесом опанування майбуття?

Єдина правильна відповідь – за межами містичних оповідок про чергове «осіяння» високооплачуваних «геніїв менеджменту» – виглядає так.

В ідеальній команді дівців проєктної діяльності, сформованій за ідеями/настановами аристотеліанської «аксіоматики № 4» (див. раніше), саме керівник має специфічний – і при цьому найширший! – «горизонт бачення». Керівник-управлінець є своєрідним «головним прикордонником»: він відає, буквально бачить «оком розуму» (Гуго з Сен-Віктора) – принаймні має бачити *resp.* усвідомлювати – саму *досяжну границю майбутнього*. Власне – того, чого ще нема, і для чого потрібна свобода вільно, отже, поза самі лише вже наявні факти, відати, бачити, вірити й усвідомлювати. Іншими словами, управлінець прогнозує в *форматі досяжності* – і це є синтетичний тип прогнозування, в якому об'єднуються (= ототожнюються, або синтезуються) всі три наріжні для проєктної діяльності типи прогнозування⁴⁵, що, відповідно, *маркують майбуттям* і в такий спосіб наново об'єднують три безпосередньо доступні нам у досвіді форми часу:

а) прогнозування в режимі здогадності (= позиція «консультант»): забезпечує бачення майбутнього задля сьогодення через знаттєво-інформаційні *здогадки* щодо майбуття;

⁴⁵ Нагадаю, що *прогностика* як розподілена в часі знаттєва передумова проєктної діяльності *resp.* діяльності з володіння майбутнім народжується з *симптоматики* як звичайного побутового знання, на якому з прадавніх часів було побудовано *дотеоретичну* картину світу. Від тих далеких епох «знаки майбуття» розподіляються в семіотичній системі культури за трьома розрядами: 1) «прикмети», 2) «знамення» і 3) «здогадування» – «ворожіння, чи ворожба» (Рождественский, 1996, с. 35–36, 40, 52, 99–100; Сватко, 2017б, с. 8). Врешті стара симптоматика через античну філософію, науку доби Модерну і сучасну інформатику (Рождественский, 1996, с. 98–115) – додамо сюди середньовічну теологію – перетворилася на сучасну прогностику з її зазначенням мною проєктним потенціалом. [Сподіваюся, ця виноска достатньо пояснює подальший виклад.]

б) прогнозування в режимі ознаменування (= позиція «аналітик»): забезпечує бачення теперішнього на тлі майбуття через знаттєво-інформаційні *знамення (знаки)* з приводу майбуття, тобто через те, що Едвард Сепір колись називав певними «соціальними натяками, *social suggestions*» – складниками первинних засобів/процесів суспільної комунікації, «*the primary communicative processes of society*» (Sapir, 2008, p. 494);

в) прогнозування в режимі прикметності (= позиція «експерт»): забезпечує бачення майбутнього через минуле за допомогою знаттєво-інформаційних *прикмет* майбуття, які щораз відтворює досвід поколінь і фіксує фольклор – різновид дописемного усного мовлення, що через повторюваність смислів прямо відповідає за реалізацію інтенції 'поширення знання' (Сватко, 2020, с. 35).

III. На цьому етапі виникає ще одне закономірне запитання: яка галузь знання краще пристосована для опису і пояснення такого імовірного, власне – проектного, «стану справ»?

Це *риторика* та її мова – і тут на нас справді чекає стара добра риторика, відома з V ст. до Р. Х., від часів чи не першого присвяченого їй – і давно втраченого – античного підручника з «мистецтва переконання»⁴⁶. Втім, насправді її предмет багато ширший – це *різною мірою переконлива й увиразнена в мові вільна самосвідомість* (Сватко, 2014, с. 14). Повсякдень реалізуючи цю самосвідомість практично, риторика вирішує різноманітні проблеми мовленнєвого керування комунікацією й визначає різні її типи.

IV. Для осягання таких рішень риторичне знання має, вочевидь, перетворитися на певну риторичну вправність, що дозволяла б «прив'язати» таке знання до моменту самої його реалізації. Тобто теоретична риторика потребує тут риторики практичної. Натомість виникає слушне запитання: чи додає остання, ця звична компаньйонка класичного риторичного канону, дещо суттєве до опису проектного, ймовірного «стану справ»?

Безперечно – вона реально «прописує» цю *різною мірою переконливу й увиразнену в мові вільну людську самосвідомість* у ймовірному часі цілей, результатів та оцінок, а також у ймовірному просторі відповідних їм аудиторій. Так ми отримуємо орієнтоване в часі-просторі мистецтво свідомо-мовленнєвого управління життям. Це і є простір **практичної риторики**.

V. Тож тепер можна, нарешті, значно точніше, в рамках належного інструментарію та мови опису, намацаних завдяки попередньому викладу,

⁴⁶ Його автором був, здається, Коракс, ритор із Сиракуз.

відповіді на ключове запитання, правильно переформулювавши його: що ж таке *управління* з точки зору практичної риторики?

Отже, **управління** – це 1) прогнозований у режимі досяжності 2) специфічний тип комунікації з приводу 3) свідомого забезпечення проєктної діяльності людини як 4) діяльності задля а) цілеспрямованого, б) організованого, в) результативного й г) оцінюваного оволодіння майбутнім через 5) його дійсне – тобто ідеальне й реальне, символічне та фактичне – владне привласнення⁴⁷. Або – стисло: **управління** – це 1) владна 2) комунікація з приводу 3) особистісного 4) оволодіння 5) майбуттям.

Звідси – й відповідь на очевидне суміжне запитання щодо риторичної сутності **влади**: влада є 1) реалізацією 2) права на 3) управління.

Маючи на увазі в тому числі й отримані визначення, ми висловимо в наступній частині статті кілька міркувань щодо практичної риторики влади та її риторично визначених часових образів і проблем. І згадали – з приводу риторичної «проблеми проблем» як такої, тобто проблематизації мислення і мовлення у процесі владного управління майбутнім – проєктного оволодіння ним. А поки – кілька необхідних попередніх висновків. Сказати б, епілог-I.

ЕПІЛОГ

«En el mundo están ocurriendo cosas increíbles»...⁴⁸.
(Márquez, 2022, p. 10)

Отже, звершуючи першу частину свого дослідження, присвячену цікавим, проте не завжди очевидним для обивателя⁴⁹ й у цьому сенсі мало не дивовижним взаємостосункам між духовністю, освітою та державою, що, об'єднуючи сфери знання і життя, розгортаються в особистісному світі, оберненому в майбуття, до оволодіння власною справжністю, ми добігли перших, вкрай важливих для наших подальших студій висновків.

Їх кілька – й вони стануть нашим дороговказом на другому етапі дослідження.

Передусім освіта в її правильному, осяяному ледь відтвореному тут довгою славетною традицією розумінні, а саме як самоідентифікація *resp.* самоспіввіднесення особистості через знання в її увиразненій чеснотами дотичності до абсолютних засад буття, – то є справжні «знаттєві-життєві

⁴⁷ Оволодіння, але зрозуміле в його особистісним вимірі, є **ПРИВЛАСНЕННЯМ**.

⁴⁸ «У світі відбуваються неймовірні речі» (Г. Г. Маркес. Сто років самоти).

⁴⁹ Це в нього вресгі-решт поціліє невгамовний герой Маркеса в нашому епіграфі.

шати» духовності. Власне – її «софійні шати»⁵⁰. По-друге, в цьому сенсі, з огляду на цей зримо присутній в освіті момент розумно-виразного *resp.* усвідомленого, самоспіввіднесення, або ж спілкування, освіта цілком може бути визначена ще й як особистісна *комунікація*, а саме комунікація з приводу управління власним життям у світлі його справжності. По-третє, з такої точки зору вона вимагає від особистості практичних управлінських знань, навичок і вмій, взагалі кажучи – знань з приводу використання знання, або певних компетенцій.

Об'єднуючись на цьому полі з *навчанням*, освіта професіоналізується сама і водночас професіоналізує, робить фахівцями своєї справи освічуваних. Так людська спільнота поділяється на *тих, хто вчить* (учителів), і *тих, хто вчиться* (учнів), з подальшою – мірою переходу від усного до письмового мовлення з його інструментами строгої фіксації знання – розбудовою «суспільства грамотних». Це одна з наріжних передумов державотворення.

Тому – наостанку.

Оволодіння мовою і засадами державного управління має бути необхідною складовою ефективною освіти. Ефективною – отже, такої, через яку особистість, привласнюючи майбутнє у специфічному – адміністративному *resp.* управлінському – «мовленні з приводу мети»⁵¹, рано чи пізно повертається до власної справжності.

Повертається – і тим вибирає в софійні шати власну духовність.

Література

1. Лосев, А. Ф. *Очерки античного символизма и мифологии*. Москва: Мысль, 1993.
2. Лосев, А. Ф. Самое само. В А. Ф. Лосев, *Миф – Число – Сущность*. Москва: Мысль, 1994. С. 299–526.
3. Прокл. Платоновская теология. Санкт-Петербург: РХГИ ; Летний сад, 2001.
4. Рождественский, Ю. В. *Введение в культуроведение*. Москва: ЧеРо, 1996.
5. Сватко, Ю. І. Принцип «Подивись на Абсолют!» як загальнометодологічна засада сучасного історико-філософського дослідження. *Наукові записки НаУКМА. Філософія та релігієзнавство*, 2007. 63, 3–10.

⁵⁰ Нагадаю: давньогр. *σοφία* традиційно перекладається в нас як мудрість. Інакше кажучи – як життєво втілене знання і знаттєво визначене життя (Сватко, 2008, с. 4). Тож освіта, як виявляється, – це один із численних *образів мудрості* (пор.: природа, людина, мистецтво, душа, символ, міф, культура *etc.*) у цьому світі.

⁵¹ Визначимо мету як 1) імовірний, 2) граничний, 3) напрямлений свідомістю *resp.* усвідомлений 4) момент будь-якої діяльності, розглянутої 5) в аспекті свідомого оволодіння майбутнім. Власне, МЕТА – це головний інструмент ідеально-символічного (не фактичного) привласнення майбуття. Ще точніше: це ідеальний образ принципово досяжного майбуття.

6. Сватко, Ю. І. Філософія як проблема історії філософії. В *Наукові записки НаУКМА. Філософія та релігієзнавство*, 2008. 76, 3-11.
7. Сватко, Ю. І. Перспективи філософської освіти в Україні у світлі стратегічних завдань ЮНЕСКО в галузі філософії. В *Філософська освіта в Україні: історія і сучасність*. Київ: НаУКМА, 2011. С. 230-288.
8. Сватко, Ю. І. Конфлікт як предмет знання. *Наукові записки НаУКМА. Педагогічні, психологічні науки та соціальна робота*, 2013. 149, 3-9.
9. Сватко, Ю. І. Народження риторики з духу філософії, або Деякі наслідки античного філософування «з людським обличчям». *Матістеріум*, 2014. 55, 3-15.
10. Сватко, Ю. І. Наприкінці Світу Людини: духовність, цінності, компетенції, освіта. В *Духовність особистості: методологія, теорія і практика*, 2015а. 3 (66), 174-197.
11. Сватко, Ю. І. Онтоепістемологія конфлікту як складова конфліктологічної експертизи: індикатори, мова, рішення (За лаштунками інформаційного маскарарду). *Наукові записки НаУКМА. Педагогічні, психологічні науки та соціальна робота*, 2015b. 175, 3-21.
12. Сватко, Ю. І. Духовна безпека особистості в епоху «пост-»: її кордони і вороги. *Духовність особистості: методологія, теорія і практика. Збірник наукових праць*, 2017а. 3 (78)-1, 223-259.
13. Сватко, Ю. І. Конфлікт у дзеркалі лінгвоонтоепістемологічної експертизи: за лаштунками «брані» між Ахіллом і Агамемноном, або Слово після Вступу. *Наукові записки НаУКМА. Педагогічні, психологічні науки та соціальна робота*, 2017b. 199, 3-30.
14. Сватко, Ю. І. Культурно-символічні картини світу як предмет власне філософської рефлексії у світлі проекту відтворення історії Європи в «картинно» увиразнених онтологіях. *Наукові записки НаУКМА. Філософія та релігієзнавство*, 2019. 4, 40-57.
15. Сватко, Ю. І. Культурно-символічна картина світу латинського християнського Середньовіччя: онтологічний вимір. *Наукові записки НаУКМА. Філософія та релігієзнавство*, 2020. 5, 26-59.
16. Сватко, Ю. І. Культурно-символічна картина світу латинського християнського Середньовіччя: власне культурний вимір. Частина I. *Наукові записки НаУКМА. Філософія та релігієзнавство*, 2022. 9-10, 76-88.
17. Святой отец Иоанн Златоустый Беседа XIV. В *Святого отца нашего Иоанна Златоустого, Архиепископа Константинопольского избрание творения. Беседы на Послание к Римлянам*. Москва: Посад, 1994. С. 657-677.
18. Aristotle The Metaphysics. In Aristotle, *The Metaphysics. The Oeconomica. The Magna Moralia*. Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press, II, XII, 1935. 122-175.
19. Aristóteles. Ética a Nicómaco. Madrid: Centro de Estudios Políticos y Constitucionales, 1999.
20. Aristóteles. Retórica. In *Obras de Aristóteles. Retórica*. México: Universidad Nacional Autónoma de México, 2002.
21. Aristóteles. Política. México: Universidad Nacional Autónoma de México, 2018.

22. ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΤΟΥ ΑΡΕΟΠΑΓΙΤΟΥ. ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΟΥΡΑΝΙΑΣ ΕΡΑΧΙΣ. Санкт-Петербург: «Глаголь», РХГИ, «Университетская книга», 1997.
23. Gilson, É. *Le Thomisme*. Paris: Librairie Philosophique J. Vrin, 1942.
24. Learning: The Treasure Within. Report to UNESCO of the International Commission on Education to the Twenty-first Century. Paris: UNESCO Publishing, 1996.
25. Márquez, G. G. Cien años de soledad, 2022. URL: <http://LeLibros.org> (дата звернення: 10.07.2023).
26. Meillassoux, Q. *Après la finitude. Essai sur la nécessité de la contingence*. Paris: Seuil, 2006.
27. Πλάτων. ΝΟΜΟΙ. In *Platonis opera*, ed. Ioannes Burnet. OXONII: E Typographeo Clarendoniano, V, I, 1903a. 624–969.
28. Πλάτων. ΠΟΛΙΤΙΚΟΣ. In *Platonis opera*, ed. Ioannes Burnet. OXONII: E Typographeo Clarendoniano, V, I, 1903b. 257–311.
29. Πλάτων. ΧΑΡΜΙΔΗΣ. In *Platonis Opera*, ed. John Burnet. Oxford: Oxford University Press, III, 1903c. 153–176.
30. Prigogine, I., Stengers, I. Order Out of Chaos: Man's New Dialogue with Nature. Toronto – New York – London – Sydney: Bantam Books, 1984.
31. Πρόκλος ὁ Διάδοχος. ΣΤΟΙΧΕΙΩΣΙΣ ΘΕΟΛΟΓΙΚΗ. In ΠΡΟΚΛΟΥ ΔΙΑΔΟΧΟΥ. ΣΤΟΙΧΕΙΩΣΙΣ ΘΕΟΛΟΓΙΚΗ–Proclus. *The Elements of Theology, a revised text with Translation, Introduction and Commentary by E. R. Dodds*. Oxford: The Clarendon Press, 1963. Pp. 1–185.
32. Sanctus Thomas Aquinas. Summa Theologiae. Москва: Издатель Савин С. А., I, 2006. 1–64.
33. Sapir, E. Communication. In *The Collected Works of Edward Sapir. I. General Linguistics*. Berlin, New York: Mouton de Gruyter, I (6), 2008. 494–497.
34. S. Aurelius Augustinus Hipponensis. S. Aurelii Augustini Hipponensis episcopi De vera religione liber unus. In J.-P. Migne. *Patrologiae Cursus Completus. Series Latin*. Parisiis: apud Garnier fratres, editores, 034 (III), 1845. 121-172.
35. Svatko, Yu. A Model of National Policy Analysis in the Field of Realization of the Right to Education. In Yu. Svatko (compiled). *A Model of National Policy Analysis in the Field of Realization of the Right to Education*. Kyiv: Library of the UNESCO Chair at the National University «Kyiv-Mohyla Academy», 2006.
36. Wiener, N. *The Human Use of Human Beings: Cybernetics and Society*. London: FA^B, 1989.

References

1. Aristotle (1935). The Metaphysics. In Aristotle, *The Metaphysics. The Oeconomica. The Magna Moralia*. Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press, II, XII, 122–175 (AG and eng).
2. Aristóteles (1999). Ética a Nicómaco. Madrid: Centro de Estudios Políticos y Constitucionales (spa and AG).
3. Aristóteles (2002). Retórica. In *Obras de Aristóteles. Retórica*. México: Universidad Nacional Autónoma de México (spa and AG).

4. Aristóteles (2018). *Política*. México: Universidad Nacional Autónoma de México (spa and AG).
5. ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΤΟΥ ΑΡΕΟΠΑΓΙΤΟΥ (1997). *ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΟΥΡΑΝΙΑΣ ΕΡΑΧΙΣ*. Sankt-Peterburg: «Glagol», RHGI, «Universitetskaia kniga» (AG and rus).
6. Gilson, É. (1942). *Le Thomisme*. Paris: Librairie Philosophique J. Vrin (fr).
7. *Learning: The Treasure Within* (1996). Report to UNESCO of the International Commission on Education to the Twenty-first Century. Paris: UNESCO Publishing, 1996 (eng).
8. Losev, A. F. (1993). *Ocherki antichnogo simvolizma I mifologii* [Essays on Classical Symbolism and Mythology]. Moskva: Mysl (rus).
9. Losev, A. F. (1994). *Samoe samo* [Selfness Itself]. In A. F. Losev, *Mif – Chislo – Sushchnost*. Moskva: Mysl. Pp. 299–526 (rus).
10. Márquez, G. G. *Cien años de soledad*. Retrieved from: <http://LeLibros.org> (date of appeal: 10.07.2023) (spa).
11. Meillassoux, Q. (2006). *Après la finitude. Essai sur la nécessité de la contingence*. Paris: Seuil (fr).
12. Πλάτων (1903a). ΝΟΜΟΙ. In *Platonis opera, ed. Ioannes Burnet*. OXONII: E Typographeo Clarendoniano, V, I. 624–969 (eng and AG).
13. Πλάτων (1903b). ΠΟΛΙΤΙΚΟΣ. In *Platonis opera, ed. Ioannes Burnet*. OXONII: E Typographeo Clarendoniano, V, I. 257–311 (eng and AG).
14. Πλάτων (1903c). ΧΑΡΜΙΔΗΣ. In *Platonis Opera, ed. John Burnet*. Oxford: Oxford University Press, III. 153–176 (eng and AG).
15. Prigogine, I., Stengers, I. (1984). *Order Out of Chaos: Man's New Dialogue with Nature*. Toronto – New York – London – Sydney: Bantam Books (eng).
16. Prokl (2001). *Platonovskaia Teologija* [Platonic Theology]. Sankt-Peterburg: RKhGI; Letnii sad (rus).
17. Πρόκλος ὁ Διάδοχος (1963). ΣΤΟΙΧΕΙΩΣΙΣ ΘΕΟΛΟΓΙΚΗ. In *ΠΡΟΚΛΟΥ ΔΙΑΔΟΧΟΥ. ΣΤΟΙΧΕΙΩΣΙΣ ΘΕΟΛΟΓΙΚΗ* – Proclus. *The Elements of Theology, a revised text with Translation, Introduction and Commentary* by E. R. Dodds. Oxford: The Clarendon Press. Pp. 1–185 (eng and AG).
18. Rozhdstvensky, Yu. V. (1996). *Vvedeniie v kulturovedeniie* [Introduction to Cultural Studies]. Moskva: CheRo (rus).
19. Sanctus Thomas Aquinas (2006). *Summa Theologiae*. Moskva: Izdatel Savin S. A., I. 1–64 (lat and rus).
20. Sapir, E. (2008). *Communication*. In *The Collected Works of Edward Sapir. I. General Linguistics*. Berlin, New York: Mouton de Gruyter, I (6), 494–497 (eng).
21. S. Aurelius Augustinus Hipponensis (1845b). *S. Aurelii Augustini Hipponensis episcopi De vera religione liber unus*. In J.-P. Migne. *Patrologiae Cursus Completus. Series Latin*. Parisiis: apud Garnier fratres, editores, 034 (III), 121-172 (lat).
22. Svatko, Yu. (2006). *A Model of National Policy Analysis in the Field of Realization of the Right to Education*. In Yu. Svatko (compiled). *A Model of National Policy Analysis in the Field of Realization of the Right to Education*. Kyiv: Library of the UNESCO Chair at the National University «Kyiv-Mohyla Academy» (eng, rus, ukr).

23. Svatko, Yu. I. (2007). Pryntsyyp “Podyvys na Absoliut!” yak zagalnometodolohichna zasada suchasnoho istoryko-filosofskoho doslidzhennia [The “Look at the Absolute!” Principle as a General Methodological Foundation for Studies in History of Philosophy]. *Naukovi zapysky NaUKMA. Filosofiia ta relihiieznavstvo*, 63, 3–10 (ukr).
24. Svatko, Yu. I. (2008). Filosofiia yak problema istorii filosofii [Philosophy as a Problem of History of Philosophy]. In *Naukovi zapysky NaUKMA. Filosofiia ta relihiieznavstvo*, 76, 3–11 (ukr).
25. Svatko, Yu. I. (2011). Perspektyvy filosofskoi osvity v Ukraini u svitli stratehichnyh zavdan UNESCO v haluzi filosofii [Prospects for Philosophical Education in the Light of the Strategic Objectives for UNESCO in the field of Philosophy]. In *Filosofska osvita v Ukraini: istoriia i suchasnist* (s. 230–288). – Kyiv: NaUKMA (ukr).
26. Svatko, Yu. I. (2013). Konflikt yak predmet znannia [Conflict as a subject matter of Knowledge]. *Naukovi zapysky NaUKMA. Pedahohichni, psykholohichni nauky ta sotsialna robota*, 149, 3–9 (ukr).
27. Svatko, Yu. I. (2014). Narodzhennia rytoryky z duhu filosofii, abo Deiaki naslidky antychnoho filosofuvannia «z liudskym oblychchiam» [The Birth of Rhetoric out of the Spirit of Philosophy, or Some Consequences of Classical Philosophizing «with a Human Face»]. *Mahisterium*, 55, 3–15 (ukr).
28. Svatko, Yu. I. (2015a). Naprykynsi Svitu Liudyny: dukhovnist, tsinnosti, kompetentsii, osvita [Elapsing Human World: Spirituality, Values, Competencies, Education]. In *Dukhovnist osobystosti: metodolohiia, teoriia i praktyka* [Spirituality of Personality: Methodology, Theory and Practice], 3 (66), 174–197 (ukr).
29. Svatko, Yu. I. (2015b). Ontoepistemolohiia konfliktu yak skladova konfliktolohichnoi ekspertyzy: indykatory, mova, rishennia (Za lashtunkamy informatsiinoho maskaradu) [Ontoepistemology of Conflict as Part of Conflictological Expertise: Indicators, Language, Resolutions (Behind the Scenes of Information Masquerade)]. *Naukovi zapysky NaUKMA. Pedahohichni, psykholohichni nauky ta sotsialna robota*, 175, 3–21 (ukr).
30. Svatko, Yu. I. (2017a). Dukhovna bezpeka osobystosti v epokhu “post-”: yii kordony i vorohy [Spiritual Security of Personality in the Age of “the Post-”: its Bounds and Foes]. *Dukhovnist osobystosti: metodolohiia, teoriia i praktyka. Zbirnyk naukovykh prats*, 3 (78)–1, 223–259 (ukr).
31. Svatko, Yu. I. (2017b). Konflikt u dzerkali linhvontoepistemolohichnoi ekspertyzy: za lashtunkamy “brani” mizh Akhillom i Ahamemnom, abo Slovo pislia vstupu [Conflict in the Kightof Integrated Linguistic, Ontological, and Epistemological Expertise: the Backstage of ‘Quarrel’ between Achilles and Agamemnom, or A Postface Following the Introduction]. *Naukovi zapysky NaUKMA. Pedahohichni, psykholohichni nauky ta sotsialna robota*, 199, 3–30 (ukr).
32. Svatko, Yu. (2019). Kulturno-symvolichni kartyny svitu yak predmet vlasne filosofskoi refleksii u svitli proektu vidtvorennia istorii Yevropy v “kartyyno” uvyraznennykh ontolohiiakh [Cultural-symbolic pictures of the world as a subject of the philosophical reflection proper, in the light of the project of reproducing the history of Europe in ‘picturesquely’ expressed ontologies]. *Naukovi zapysky NaUKMA. Filosofiia ta relihiieznavstvo*, 4, 40–57 (ukr).

33. Svatko, Yu. I. (2020). Kulturno-symbolichna kartyna svitu latynskoho khrystyianskoho Seredniovichcha: ontolohichniy vymir [Cultural-Symbolic World Picture of the Latin Christian Middle Ages: the Ontological Dimension]. *Naukovi zapysky NaUKMA. Filosofiia ta relihiieznavstvo*, 5, 26–59 (ukr).
34. Svatko, Yu. I. (2022). Kulturno-symbolichna kartyna svitu latynskoho khrystyianskoho Seredniovichcha: vlasne kulturnyi vymir. Chastyna I [Cultural-Symbolic World Picture of the Latin Christian Middle Ages: the Cultural Dimension proper. Part I]. *Naukovi zapysky NaUKMA. Filosofiia ta relihiieznavstvo*, 9–10, 76–88 (ukr).
35. Sviatoi otets Ioann Zlatoustyi (1994). Beseda XIV [Homily XIV]. V *Sviatogo ottsa nashego Ioanna Zlatoustogo, Arkhiiepiscopa Konstantinopolskogo izbrannye tvoreniia. Besedy na Poslanie k Rimlianam [Homilies on the Epistle to the Romans by Our Holy Father John Chrysostom, ArchBishop of Constantinople]* (pp. 657–677). Moskva: Posad (rus).
36. Wiener, N. (1989). *The Human Use of Human Beings: Cybernetics and Society*. London: FA^B (eng).

SPIRITUALITY OF PERSONALITY IN THE LIGHT OF KNOWLEDGE, RHETORICAL IMAGES OF THE TIME, AND MASTERING ONE'S OWN FUTURE. PART I. EDUCATION – STATE – GOVERNANCE – WORLD OF PROJECTS

Yu. I. Svatko

The article is the first of two parts of a new original study devoted to the problem of spirituality in its philosophical, educational, communicative, rhetorical, and governance dimensions. It continues the author's two-decade-long series of publications on issues of spirituality, education, communicative principles of governance (including project management), and power. It uses material from the author's lecture course 'Practical Rhetoric and Communication Management'.

In the Preamble of this first part of the study, the problem of defining the research subject is considered, where a thing being placed in a knowledgeable relationship, or meaningfully correlated with itself, is identified in its idea as a true symbol of itself.

In Chapter I, the definitions of spirituality are proposed as the enlightenment of the human personality by the Holy Spirit, therefore, the enlightened self-awareness, education - as the self-identification of the individual in its authenticity (= commensurability) through knowledge, therefore, the personal communication regarding life management. The role of the secular state in ensuring the right to education and public administration as a model for educating a spiritually mature personality is clarified.

Chapter II presents the author's concept of Aristotle's rhetorical «axiomatics», supplemented by the axiomatics of time distribution in the field of probabilistic knowledge, project activity – as an activity related to mastering the future, agents of project activity and project speech. The types of project forecasting are defined, the project – as a probable knowledgeable scheme of the future, governance – as a powerful communication regarding

personal mastery of the future, and authority – as the realization of the right to administration.

In the Epilogue, the preliminary results of the first part of the study are summarized.

Key words: *spirituality, personality, spirit; education, training, upbringing; meaning, values, virtues; communication, governance, authority, state; activity, time, future, forecasting, project; consultant, analyst, expert, implementer, administrator; self-awareness, language, practical rhetoric, rhetorical «Aristotle's axiomatics»; Europe.*

Сватко Юрій Іванович – доктор філологічних наук, професор. Професор кафедри філософії та релігієзнавства, завідувач кафедри ЮНЕСКО «Права людини, мир, демократія, толерантність і взаєморозуміння між народами» в Національному університеті «Києво-Могилянська академія» (м. Київ, Україна). E-mail: unsvat@gmail.com

Svatko Yuriy Ivanovich – Doctor of Philological Sciences, Professor. Professor of the Department of Philosophy and Religious Studies, Chairholder of the UNESCO Chair «Human Rights, Peace, Democracy, Tolerance and International Understanding» at the National University of «Kyiv-Mohyla Academy» (Kyiv, Ukraine). E-mail: unsvat@gmail.com